

Diagnoza przedszkolna

Materiały metodyczne dla nauczycieli wychowania przedszkolnego, pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych, nauczycieli konsultantów, doradców metodycznych, dyrektorów przedszkoli i szkół.

Wstęp

1. Zadania nauczyciela – podstawa prawna
2. Prowadzenie obserwacji
3. Analiza gotowości do nauki w szkole
4. Przekazywanie wyników obserwacji rodzicom
5. Wybór metody diagnozy
6. Etyczne aspekty diagnozy małego dziecka

Wstęp

W latach 2008-2010 towarzyszyliśmy nauczycielom wychowania przedszkolnego w przygotowaniu się do realizacji nowych zadań związanych z prowadzeniem obserwacji i analizą gotowości dzieci pięcio- i sześciolletnich do rozpoczęcia nauki w szkole. Prowadziliśmy kursy doskonalące, odpowiadaliśmy na pytania, przygotowaliśmy obserwacyjną metodę dla nauczycieli Skalę Gotowości Edukacyjnej Pięciolatek (SGE-5).

W naszej pracy korzystaliśmy między innymi z rezultatów trzech projektów

- ***Badanie Gotowości Szkolnej Sześciolatek*** (2006), zrealizowanego dzięki dotacji MEN i dofinansowaniu Europejskiego Funduszu Społecznego,
- ***Diagnoza z zastosowaniem Skali Gotowości Szkolnej (SGS) i wspomaganie pięciolatek w osiąganiu gotowości do nauki w szkole*** (2008), zrealizowanego w ramach programu Bezpieczna i Przyjazna Szkoła finansowanego przez MEN,
- ***Standaryzacja Skali Gotowości Edukacyjnej Pięciolatek*** (2009)

W publikowanych materiałach przedstawiamy zadania nauczyciela związane z obszarem diagnozy przedszkolnej, które wynikają z rozporządzeń MEN. Chcielibyśmy także przybliżyć nauczycielom zagadnienia metodyczne związane z analizą gotowości szkolnej. Omawiamy zasady prowadzenia obserwacji, doboru metod diagnozy, przekazywania rodzicom informacji o zachowaniach i umiejętnościach dzieci. Zwracamy uwagę na etyczne aspekty diagnozy małego dziecka.

Zadania nauczyciela związane z diagnozą przedszkolną.

Podstawa prawna.

Z obowiązujących aktów prawnych, Ustawy o Systemie Oświaty¹ i Rozporządzeń Ministra Edukacji Narodowej wynikają poniższe zadania nauczyciela dotyczące diagnozy przedszkolnej:

¹ **Ustawa o Systemie Oświaty** ze zmianami wynikającymi z Ustawy z dnia 19 marca 2009r o zmianie Ustawy o Systemie Oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 56, poz. 458)

- wybranie programu wychowania przedszkolnego, opracowanie własnego lub modyfikowanie programu innych autorów².
Program powinien zawierać propozycję **metody diagnozy** i sposobu osiągania celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości **indywidualizacji pracy** w zależności od potrzeb i możliwości dzieci.
- prowadzenie i dokumentowanie obserwacji pedagogicznych pięcioletków i sześciolatek oraz ich podsumowanie w październiku / listopadzie a po raz drugi w kwietniu w roku poprzedzającym rozpoczęcie nauki w szkole podstawowej³.
Zadaniem nauczycieli jest prowadzenie obserwacji pedagogicznych mających na celu poznanie potrzeb i możliwości rozwojowych dzieci i opracowanie indywidualnego programu wspomagania i korygowania rozwoju dziecka, który będzie realizowany w roku poprzedzającym rozpoczęcie nauki w szkole podstawowej.
- przekazanie rodzicom informacji o gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole podstawowej według określonego wzoru⁴
„Informacja o gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole podstawowej” jest wydawana rodzicom, którzy samodzielnie mogą zdecydować o przekazaniu jej szkole, w której dziecko rozpocznie naukę, jeśli uznają, że zawarte w niej uwagi mogą pomóc w dalszej pracy z dzieckiem oraz wspomaganiu jego rozwoju. Informacja nie jest świadectwem ukończenia przedszkola czy oddziału przedszkolnego. Jest ona jedynie podsumowaniem pracy z dzieckiem, opisującym opanowanie podstawy programowej wychowania przedszkolnego. Wskazuje również obszary, w których dziecko potrzebuje wsparcia w kolejnym etapie kształcenia ze względu na swoje zdolności lub problemy.

Z Rozporządzenia w sprawie dopuszczania programów do użytku szkolnego (przyp.2)

„Program wychowania przedszkolnego może być dopuszczony do użytku w danym przedszkolu, oddziale przedszkolnym w szkole podstawowej lub innej formie wychowania przedszkolnego, jeżeli:

1) stanowi opis sposobu realizacji celów kształcenia i zadań ustalonych w podstawie programowej wychowania przedszkolnego, określonej w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17), lub zadań, które mogą być realizowane w ramach zajęć dodatkowych, określonych w przepisach w sprawie ramowych statutow publicznego przedszkola oraz publicznych szkół;

2) zawiera:

- a) szczegółowe cele kształcenia i wychowania,*
- b) treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej wychowania przedszkolnego,*
- c) sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości dzieci,*

² **Rozporządzenie** Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8. 06. 2009r **w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów** wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. Nr 89. poz. 730)

³ **Rozporządzenie** Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23.12. 2008r **w sprawie podstawy programowej** wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. Nr4. poz.17)

⁴ **Rozporządzenie** Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28.05.2010r **w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych**

d) metody przeprowadzania analizy gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna);

3) jest poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym."

Z Rozporządzenia w sprawie podstawy programowej (przyp.3)

„Zadaniem nauczycieli jest prowadzenie obserwacji pedagogicznych mających na celu poznanie możliwości i potrzeb rozwojowych dzieci oraz dokumentowanie tych obserwacji. W roku poprzedzającym rozpoczęcie przez dziecko nauki w klasie I szkoły podstawowej należy przeprowadzić analizę gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna). Celem takiej analizy jest zgromadzenie informacji, które mogą pomóc:

- *rodzicom w poznaniu stanu gotowości swojego dziecka do podjęcia nauki w szkole podstawowej, aby mogli je w osiąganiu tej gotowości, odpowiednio do potrzeb, wspomagać;*
- *nauczycielom przedszkola przy opracowaniu indywidualnego programu wspomagania i korygowania rozwoju dziecka, który będzie realizowany w roku poprzedzającym rozpoczęcie nauki w szkole podstawowej;*
- *pracownikom poradni psychologiczno-pedagogicznej, do której zostanie skierowane dziecko w razie potrzeby pogłębionej diagnozy związanej ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi".*

Z Rozporządzenia w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych (przyp.4)

„Przedszkole, szkoła podstawowa, w której zorganizowano oddział przedszkolny, zespół wychowania przedszkolnego i punkt przedszkolny wydają rodzicom dziecka objętego wychowaniem przedszkolnym informację o gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole podstawowej. Informację wydaje się w terminie do końca kwietnia roku szkolnego poprzedzającego rok szkolny, w którym dziecko ma obowiązek lub może rozpocząć naukę w szkole podstawowej”.

„Informację o gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole podstawowej wydaje się na podstawie dokumentacji prowadzonych obserwacji pedagogicznych dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w przedszkolu, oddziale przedszkolnym zorganizowanym w szkole podstawowej, punkcie przedszkolnym lub zespole wychowania przedszkolnego.”

Obserwacja

Obserwacja jako technika diagnostyczna, polega na świadomym, planowym i celowym spostrzeganiu, rejestrowaniu i gromadzeniu danych o zachowaniach człowieka, sytuacjach i zdarzeniach.⁵

Nauczyciele przedszkola korzystają z techniki obserwacji w codziennej pracy. Przyglądają się zachowaniom dzieci, zapamiętują a niekiedy notują, w jaki sposób poszczególne z nich

⁵ Ewa Jarosz, Ewa Wysocka (2006) Diagnoza psychopedagogiczna. Podstawowe problemy i rozwiązania Wydawnictwo Akademickie Żak

reagują w różnych sytuacjach, jak się bawią, mówią i wyglądają danego dnia. Dostrzegają, co dzieci potrafią, w jakim są nastroju i jak kontaktują się z innymi dziećmi i z dorosłymi.

Obserwacja polega na zbieraniu danych na drodze spostrzeżeń w bardziej lub mniej usystematyzowany sposób. Na potrzeby analizy gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole, warto przeprowadzić zaplanowaną, ukierunkowaną obserwację. Istotne jest, aby obserwacja przyszłego ucznia obejmowała wszystkie najważniejsze sfery aktywności dziecka w przedszkolu.

Obserwacja jest bardzo użyteczną techniką zbierania informacji, gdyż zakłada towarzyszenie osobie podlegającej obserwacji. Daje tym samym **możliwość uwzględnienia sytuacyjnego kontekstu wystąpienia danego zachowania**.

Na przykład: kiedy nauczyciel obserwuje dziecko, które często angażuje się w konflikty z rówieśnikami, ma szansę zebrać informacje dotyczące roli, jaką przyjmuje obserwowane dziecko (czy częściej jest inicjatorem, czy ofiarą zaczepek); uczestników konfliktu (czy są to konflikty z różnymi osobami czy zawsze z tymi samymi); przyczyn (czy konflikty mają zwykle podobne przyczyny, np. o pożyczanie zabawek, czy też różnią się przedmiotem sporu); okoliczności (czy dziecko częściej angażuje się w konflikty, kiedy jest zmęczone czy zaniepokojone zmianą sytuacji) itd. W zależności od kontekstu zachowanie dziecka może mieć różne znaczenie.

Kiedy przeprowadzić obserwację?

Zgodnie z obowiązującymi Rozporządzeniami nauczyciele przedszkola mają obowiązek prowadzenia obserwacji i dokonywania analizy gotowości szkolnej pięciolatków i sześciolatków na początku roku poprzedzającego rozpoczęcie przez dziecko nauki w szkole. Wstępna obserwacja na potrzeby analizy gotowości szkolnej powinna być przeprowadzona w październiku/listopadzie. Jest to dogodny czas na rozpoczęcie obserwacji zachowań i umiejętności dzieci, które nigdy wcześniej nie chodziły do przedszkola i potrzebują nieco czasu na przystosowanie się do warunków przedszkolnych.

Ponowna obserwacja, zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych powinna być przeprowadzona przed końcem kwietnia, aby możliwe było przekazanie rodzicom informacji o wynikach analizy gotowości szkolnej przed zakończeniem rekrutacji do szkół i przedszkoli. Wówczas rodzice spokojnie mogą podjąć decyzję o dalszej edukacji swojego dziecka.

Takie podejście ma uzasadnienie merytoryczne - pozwala ono na porównanie wyników obu obserwacji po upływie kilku miesięcy, podczas których prowadzone są oddziaływania wspierające rozwój dziecka. Umożliwia to oszacowanie dynamiki rozwoju dziecka i jego postępów w różnych rodzajach aktywności poznawczej i społecznej.

Zasady prowadzenia obserwacji

Cele diagnozy przedszkolnej to: poznanie indywidualnych potrzeb i możliwości dzieci oraz przeprowadzenie analizy stopnia ich gotowości do nauki w szkole. Przypomnijmy, że zgromadzone informacje i wnioski z analizy mają pomóc:

- rodzicom w poznaniu stanu gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole i wspieraniu jego rozwoju,
- nauczycielowi w opracowaniu indywidualnego programu wspomagania i korygowania rozwoju dziecka,
- pracownikom poradni psychologiczno-pedagogicznej, w pogłębionej diagnozie związanej ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w razie potrzeby.

Nauczyciel przedszkola wchodzący w rolę obserwatora powinien zatem znać prawidłowości rozwoju dzieci w wieku przedszkolnym, techniki obserwacyjne i wybraną metodę obserwacji. Wiedza o potrzebach rozwojowych dzieci, ich osiągnięciach i trudnościach w aktywności poznawczej i społecznej pozwala ukierunkować uwagę obserwatora, zaplanować i realizować założone cele obserwacji. Warto, aby przed przystąpieniem do obserwacji nauczyciel określił kategorie porządkowania i sposób analizy danych z obserwacji.

Obserwacja powinna być przeprowadzona rzetelnie. Oznacza to, że obserwator prowadzi dokładny, fotograficzny zapis rzeczywistości, nie kierując się własnymi przekonaniem, nie próbując dopasowywać rzeczywistości do własnej wiedzy lub intuicji, podporządkowuje się celom obserwacji a nie kieruje zaspokajaniem własnej ciekawości.

Pomocną cechą obserwatora jest spostrzegawczość, która umożliwia rejestrowanie w krótkim czasie dużej liczby ważnych elementów dotyczących obserwowanego zachowania, zwrócenie uwagi na istotne szczegóły (np. postawa ciała, mimika dziecka).

Dobry obserwator jest obiektywny, stara się nie kierować własnymi przekonaniem czy emocjami, unika interpretowania i oceniania podczas prowadzenia obserwacji. Czynniki wpływającymi na trafność prowadzonej obserwacji są zainteresowanie osobą dziecka i jego przeżyciami, chęć zrozumienia jego potrzeb i wspierania jego rozwoju.

Czego unikać podczas prowadzenia obserwacji?

Nauczyciel prowadzący obserwację powinien przestrzegać określonych procedur i poddawać refleksji swoje czynności, aby zmniejszyć **ryzyko błędów**, które mogą zniekształcić wyniki obserwacji. Trzeba pamiętać, że pierwszy etap obserwacji, to dokładne opisywanie rzeczywistości. Jednym z podstawowych błędów, które można popełnić na tym etapie jest **przedwczesna interpretacja**. Pośpieszne interpretacje mogą sprawić, że obserwator zacznie je traktować jako bezsporne stwierdzenia. Próba wyjaśniania pewnych zachowań jeszcze w trakcie zbierania materiału obserwacyjnego może prowadzić do utraty obiektywizmu. Obserwator będzie postrzegał dalsze zdarzenia przez pryzmat przedwcześnie wyciągniętych wniosków.

Etap zbierania informacji jest kluczowy dla późniejszego wnioskowania. W przypadku, gdy **spostrzeżenia są powierzchowne lub stroniczne** trudno oczekiwać, że wnioski wyciągnięte po dokonaniu diagnozy będą prawidłowe. Do takich zniekształceń może doprowadzić uleganie własnym sympatiom czy antypatiom, pomijanie pewnych faktów jako mało istotnych, a także poleganie na własnej pamięci (np. jeśli obserwacja prowadzona jest przez dwa tygodnie, to obserwator, który nie robił na bieżąco notatek nie będzie w stanie odtworzyć wielu szczegółów). Z tym ostatnim często wiąże się **niekompletność i niedokładność** opisu.

Innym błędem jest **niewłaściwa interpretacja wyników obserwacji**, której można zaradzić poprzez pogłębianie wiedzy o prawidłowościach rozwojowych, rozwijanie umiejętności wiązania tego, co się aktualnie dzieje z przeszłymi doświadczeniami dziecka, korzystanie z własnych doświadczeń i konsultacje ze współpracownikami.

Analiza gotowości do nauki w szkole

Analiza gotowości do nauki w szkole służy wskazaniu tych zachowań i umiejętności dziecka, które będą sprzyjać nauce w szkole oraz tych, które naukę w szkole utrudniają. Celem analizy jest wskazanie umiejętności, które trzeba rozwijać, usprawnić oraz takich, na których można oprzeć wspomaganie dziecka.

Wiele umiejętności ważnych dla nauki w szkole pojawia się już w wieku przedszkolnym. Dzieci „opanowują” podstawowe sprawności i nawyki ruchowe, są na ogół zaradne i

samodzielne w zakresie czynności samoobsługowych, posługują się myśleniem przyczynowo-skutkowym, porządkowaniem i klasyfikowaniem różnych obiektów, mają umiejętności porozumiewania się i współdziałania z dorosłymi i rówieśnikami, z wiekiem zyskują wytrzymałość i odporność na fizyczny i intelektualny wysiłek, w ich aktywności pojawiają się obok zabawy nowe formy: nauka i praca, wreszcie osiągają gotowość psychomotoryczną, słownikowo-pojęciową i emocjonalno-motywacyjną do opanowania mowy pisanej.”⁶

Proponujemy, aby nauczyciel analizując dane z przeprowadzonej obserwacji starał się odpowiedzieć na pytanie, **co ułatwi a co utrudni dziecku naukę w szkole** i świadomie posługiwał się ustalonymi kategoriami porządkowania wyników obserwacji. Wskazanie zachowań, umiejętności i zainteresowań, które trzeba usprawnić, rozwinąć oraz takich, na których można oprzeć wspomaganie rozwoju i edukacji dziecka to pierwszy poziom analizy danych.

Grupowanie zachowań, umiejętności i zainteresowań w ogólniejsze kategorie polega na odnoszeniu wyników obserwacji do wybranych pojęć teoretycznych np. zadań rozwojowych, procesów psychicznych. Wyniki obserwacji można także odnieść do praktyki pedagogicznej np. do treści podstawy programowej lub kategorii uzyskanych w drodze badań empirycznych (np. SGS i SGE-5).

Na bardziej zaawansowanym poziomie analiza gotowości szkolnej dziecka może polegać na próbie wyjaśnienia zachowań dziecka lub braku jego umiejętności. Wyjaśniać, tłumaczyć wystąpienie danego zachowania i kompetencji lub ich brak można poprzez wykazanie ich związku z dotychczasowymi doświadczeniami dziecka lub przez określenie, jaką funkcję pełni dane zachowanie w życiu dziecka, w jego relacjach z otoczeniem. Przydatna będzie tu wiedza nauczyciela o rozwoju dzieci i jego środowiskowych uwarunkowaniach a także jego empatia czyli zdolność do odczytania znaczenia reakcji dziecka i zrozumienia jego przeżyć.

Wybór metody diagnozy

Metoda jako narzędzie diagnozy, to konkretny przykład, realizacja wyborów w obszarze diagnozowania, dokonanych ze względu na praktyczny problem np. ocenę przygotowania dzieci do nauki w szkole. Narzędzia, w tym arkusze obserwacyjne, mogą być standaryzowane lub jakościowe.

Zgodnie z nowymi aktami prawnymi nauczyciel może wybrać program wychowania przedszkolnego, stworzyć własny lub zmodyfikować program innych autorów. A zatem może wybrać metodę (narzędzie) diagnozy z coraz bogatszej oferty wydawniczej, dbając o zachowanie spójności między realizowanym programem wychowania przedszkolnego a metodą diagnozy np. w założeniach, w rodzaju używanych pomocy itp. Nauczyciel może też opisać wypracowaną i sprawdzoną przez siebie i współpracowników metodę diagnozy.

Kryteria wyboru metody powinny uwzględniać jej dostosowanie do specyfiki diagnozy małego dziecka, do zadania, jakim jest ocena gotowości do nauki w szkole oraz spełnianie formalnych kryteriów poprawności.

Wybrana metoda diagnozy powinna opierać się na obserwacji zachowania, czynności i ich wyników oraz wypowiedzi dzieci w naturalnych warunkach, w zróżnicowanych sytuacjach życia przedszkolnego. Metoda powinna uwzględniać aktywność dziecka w ważnych dla osiągania gotowości szkolnej obszarach w tym podejmowanie zadań, kontakty społeczne i odporność emocjonalną obok czynności poznawczych i sprawności psychomotorycznej.

⁶ Brzezińska A., Burtowy M. (1992) Psychopedagogiczne problemy edukacji przedszkolnej, UAM, Poznań

Zgodnie z przyjętymi standardami diagnozy pedagogicznej opis metody (narzędzia) powinien zawierać informację o:

- założeniach, celu, zakresie,
- warunkach stosowania,
- sposobie zbierania i analizowania informacji,
- regułach interpretowania wyników ze względu na możliwość:
 - sformułowania propozycji działań wspierających rozwój dziecka,
 - określenia pozytywnych czynników w dziecku i otoczeniu dla osiągnięcia gotowości do nauki w szkole,
 - indywidualizowania pracy z dzieckiem.

Warto tu podkreślić, że nauczyciel prowadzi obserwacje dzieci codziennie w toku planowanych zajęć i zabaw. Może także jako pedagog stosować inne niż obserwacja techniki diagnostyczne, w tym rozmowę z rodzicami, analizę rysunków i prac dziecka czy próby eksperymentalne. Wybór metody (narzędzia) ma służyć podsumowaniu obserwacji w danym okresie. Metoda zastosowana w listopadzie pełni rolę diagnozy wstępnej a zastosowana w kwietniu jest diagnozą podsumowującą kilkumiesięczny pobyt dziecka w przedszkolu. W szerszym planie diagnozy nauczyciel może uwzględnić codzienne obserwacje, a także użycie różnych metod i technik.

Przekazywanie wyników obserwacji rodzicom

Udzielanie rodzicom informacji dotyczącej gotowości dziecka do nauki w szkole, to fragment procesu budowania relacji, który rozpoczyna się już znacznie wcześniej, w chwili zapoznawania rodziców najpierw z pracą przedszkola a potem z pojęciem gotowości do nauki w szkole i metodą obserwacji dziecka.

Zgodnie z zalecanymi warunkami realizacji podstawy programowej nauczyciel powinien:

- zachęcać rodziców do współdecydowania w sprawach przedszkola/szkoły;
- systematycznie informować o zadaniach wychowawczych i kształcących realizowanych w przedszkolu;
- włączać rodziców do kształtowania u dziecka określonych wiadomości i umiejętności;
- informować rodziców o sukcesach i kłopotach ich dzieci a także włączać ich do wspierania osiągnięć rozwojowych dzieci i łagodzenia trudności na jakie natrafiają;
- przekazywać wyniki dokonanych obserwacji po to, aby pomóc rodzicom w uzyskaniu wiedzy o tym, jak funkcjonuje ich dziecko w określonych warunkach.

Od tego, na ile rodzic zaufa nauczycielowi, że prowadzona przez niego obserwacja będzie służyć wspomaganiu rozwoju dzieci (nie zaś segregowaniu ich na lepsze i gorsze), w dużym stopniu zależy to, w jaki sposób będzie on przyjmował przekazywane przez nauczyciela wyniki obserwacji.

Rodzic powinien mieć szansę wysłuchania informacji w spokoju, skupieniu i poczuciu bezpieczeństwa. Ważne jest przygotowanie spotkania. Warto zadbać o czas i miejsce rozmowy. Dobrze jest poinformować rodziców o tym, co będzie celem spotkania i jak długo będzie ono trwało. Nie należy prowadzić rozmowy w drzwiach sali, kiedy za plecami czekają inni rodzice ale stworzyć, zgodnie z możliwościami, warunki do spokojnej, dyskretnej rozmowy. Przekazywanie rodzicom informacji wyłącznie w formie pisemnej nie służy budowaniu dobrych relacji.

Na wstępie rozmowy warto przypomnieć dobre doświadczenia dotyczące kontaktu z dzieckiem. Przystępując do omawiania wyników obserwacji warto skoncentrować się na

spostrzeżeniach, na opisanie konkretnych zachowań i działań dziecka. Jeżeli zależy nam na zmianie jakiegoś zachowania, to warto powiedzieć, jakie korzyści odniesie dziecko z tej zmiany i określić, opisać stan pożądany. Warto również rodzicom wyjaśnić dlaczego - z punktu widzenia gotowości szkolnej - osiągnięcie danej umiejętności lub zachowanie jest pożądane (np. jeśli dziecko potrafi wskazać na kartce kierunki góra, dół, lewo, prawo, to znaczy, że ma orientację w stosunkach przestrzennych, a jest to umiejętność konieczna w trakcie nauki pisania m.in. do różnicowania liter o podobnym wyglądzie np. d, b, p, q, u, n). Nauczyciel może podzielić się z rodzicami pomysłami, jakie zabawy mogą być pomocne w kształtowaniu danej umiejętności lub zachowania

Rodzice powinni zostać wysłuchani. Duża część doświadczeń dzieciństwa jest przecież związana bezpośrednio z domem rodzinnym i najbliższymi, znaczącymi osobami dla dziecka. Informacje, które rodzice mogą wnieść do rozmowy stanowią cenne uzupełnienie obserwacji nauczyciela. W pracy z dzieckiem nie można pomijać jego doświadczeń i systemu wartości uznawanego w środowisku rodzinnym. Warunkiem zaufania jest przekonanie rodziców, że zamiarem nauczyciela jest stworzenie wspólnie z nimi jak najlepszych warunków rozwojowych dla dziecka oraz opracowanie oferty zajęć zgodnej z potrzebami, zainteresowaniami i możliwościami dziecka.

Warto, aby nauczyciel stosował ogólne zasady przekazywania informacji zwrotnej, aby opisywał sytuację, zachowanie, a nie oceniał osobę (tj. mówił: Ania zazwyczaj płacze, kiedy sytuacja wokół niej się zmienia, np. kiedy zmieniamy salę, wychodzimy na podwórkę, przyjeżdża teatrzyk zamiast: Ania jest płaczliwym dzieckiem). Podczas jednego spotkania warto jest przekazać taką liczbę informacji, którą rodzic może spożytkować. Dlatego z przekazywaniem informacji nauczyciel nie musi zwlekać aż do zakończenia obserwacji - niektóre informacje może przekazywać rodzicom w trakcie jej trwania. Rodzic nie czuje się wtedy zagubiony, dostaje mniejsze „dawki” informacji, z których może robić pożytek w codziennym życiu (np. jeśli problem polega na tym, że dziecko unika sytuacji i zadań wymagających samodzielności, rodzic może zwrócić baczniejszą uwagę na to, by go nie wyręczać, lecz zachęcać, a potem chwalić, wzmacniać, nagradzać za samodzielne wykonanie jakiejś czynności lub rozwiązanie problemu).

Ważne jest aby rozmówca wyniósł maksymalną korzyść z rozmowy, by rodzic czuł, że nauczyciel jest jego sojusznikiem w tworzeniu dobrych warunków rozwoju jego dziecka. To, w jaki sposób rodzic przyjmie informację na temat gotowości swojego dziecka do nauki w szkole, czy potraktuje ją jako ważną i pomocną w podjęciu właściwej decyzji, zależy nie tylko od samej informacji ale także od klimatu zaufania i wzajemnej współpracy w przedszkolu.

Etyczne aspekty diagnozy małego dziecka

Ważną zasadą diagnozy jest interpretowanie zdarzeń w przedszkolu z udziałem dziecka ze względu na ich znaczenie dla rozwoju dziecka a nie ze względu na „kłopoty wychowawcze”.

W rozważaniach o diagnozie przedszkolnej nie może zabraknąć refleksji nad jej podstawowym celem, jakim jest dobro dziecka i zwiększenie jego szans edukacyjnych a w dalszej perspektywie życiowych. **Ważne jest okazywanie dziecku szacunku i podmiotowe traktowanie jego osoby,** uwzględnianie jego potrzeby aktywności i samodzielności, otwarte komunikowanie naszych zamierzeń. Nie wolno nam na potrzeby obserwacji specjalnie stwarzać sytuacji trudnych dla dziecka ani nakłaniać je do działań, których wykonania odmawia. W obserwacji, opisie i analizie wyników nie można pominąć uczuciowych potrzeb dziecka. W diagnozie ukierunkowanej na wspieranie rozwoju trzeba

wymienić te własności dziecka i te elementy jego środowiska, na których można wesprzeć nasz plan.

Troska nauczyciela o dziecko wyraża się także poprzez świadome kontrolowanie faktu, że nasze spostrzeganie innych ludzi zależy od stereotypów i uprzedzeń. Zbyt szybkie uogólnianie i ocenianie dzieci i ich rodziców w analizie i interpretacji wyników jest szkodliwe zarówno dla trafności diagnozy jak i dla relacji z rodzicami. **Ujemne ocenianie rodziny dziecka może naruszyć wzajemne zaufanie i utrudnić włączenie rodziny w program wspierania jego rozwoju.**

Kompetencje nauczyciela, podobnie jak kompetencje psychologa czy innych specjalistów powinny wyznaczać zakres i „głębokość” diagnozy. Wskazaniem do konsultacji ze specjalistą, pracownikiem poradni, jest widoczny u dziecka brak poczucia bezpieczeństwa i przedłużony okres adaptacji do przedszkola. Następną grupą wskazań to aktualna, poważna choroba somatyczna, obserwowany brak gotowości w kilku obszarach aktywności dziecka, w tym braki związane z psychomotoryką i komunikowaniem się. **Zaproszenie specjalisty do współpracy nie oznacza zakończenia działań nauczyciela.** Analiza przygotowana przez nauczyciela nie może zawierać danych objętych tajemnicą lekarską czy psychologiczną takich, jak np. rozpoznanie choroby i wyniki badań psychologicznych, nawet jeżeli nauczyciel został obdarzony zaufaniem przez rodziców

red. Elżbieta Koźniewska
PRSiP

Na podstawie materiałów przygotowanych przez zespół w składzie

Ewa Góralczyk

Ewa Kozłowska

Elżbieta Koźniewska

Katarzyna Leśniewska

Izabela Lutze

Katarzyna Stępnia

Warszawa 10.08.2010